

Granskning av kommunens långsiktiga och strategiska styrning och planering inom äldreomsorgen

Finspångs kommuns revisorer

November 2020

Lars Näsström

Sara Sommarin

Anders Törnqvist

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Rekommendationer	3
1. Inledning	4
1.1. Bakgrund	4
1.2. Syfte och revisionsfrågor	4
1.3. Revisionskriterier	4
1.4. Avgränsning	4
1.5. Metod	4
2. Organisation	5
3. Granskningsresultat	7
3.1. Prognosmodell	7
3.1.1. Iakttagelser	7
3.1.2. Bedömning	8
3.2. Framtida konsekvenser och resurser	9
3.2.1. Iakttagelser	9
3.2.2. Bedömning	10
3.3. Planering och beredskap	10
3.3.1. Iakttagelser	10
3.3.2. Bedömning	12
4. Bilagor	13

Sammanfattning

På uppdrag av Finspångs kommuns förtroendevalda revisorer har PwC genomfört en granskning av kommunens långsiktiga och strategiska styrning och planering inom äldreomsorgen. Granskningen tar utgångspunkt från gällande lagar och för granskningen relevanta styrdokument. Granskningen har syftat till att översiktligt bedöma om kommunstyrelsen har en ändamålsenlig planering och underlag för att möta de ökande behoven inom vård- och omsorg kommande år och på längre sikt.

Utifrån genomförd granskning görs den samlade revisionella bedömningen att kommunstyrelsen delvis har en ändamålsenlig planering och underlag för att möta de ökande behoven inom vård- och omsorg kommande år och på längre sikt. Bedömningen grundar sig på iakttagelser och bedömningar för respektive revisionsfråga, vilka framkommer i sin helhet av rapporten. Nedan återfinns en sammanfattning.

Finns en väl utarbetad och aktuell prognosmodell och prognos för kommande behov av insatser inom äldreomsorgen

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som uppfylld. Vår bedömning grundar sig på att det finns prognoser för ett antal år framåt i tiden som anses vara aktuella och rättvisande. Vi noterar att Äldreomsorgsplanen tappat aktualitet som planeringsinstrument eftersom ingående åtgärder redan genomförts. Vi menar att initiativ bör tas för utarbetande av en ny plan.

Täcker modellen in de större insatser som görs inom äldreomsorgen

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som uppfylld. Vår bedömning grundar sig på att det finns prognoser för behov av särskilt boende och för hemtjänst. Därutöver noterar vi att en skattning gjorts avseende resursanvändning och befolkningsutveckling.

Täcker modellen in behoven i olika kommundelar

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som uppfylld. Vår bedömning grundas på att prognoserna visar i vilka områden i Finspångs kommun som en ökning av antalet brukare för hemtjänsten förväntas. Vi noterar att det vid intervju framgår att volymökningen i Hällestadområdet var en bidragande faktor till att en utbyggnation av Hällestadgården beslutades. Prognoserna har däremot inte en tydlig koppling till vilka åtgärder som planeras utifrån dessa.

Omfattar modellen olika scenarier kring förändringar i behov (demografi och andra faktorer som statliga krav, ökad sjuklighet m.m.)

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som ej uppfylld. Vi konstaterar att prognoser gällande befolkningsutvecklingen, behov av hemtjänst med mera genomförs samtidigt som vi noterar att det saknas redovisningar som belyser alternativa framtida scenarier. Exempelvis framgår inga alternativa boendetyper för särskilt boende eller en plan gällande vad som händer om befolkningsprognosen för personer över 65+ inte är i linje med liknande kommuner. Därutöver saknar vi en tydlig redovisning till hur nationella omvärldsanalyser tas ner på kommunal nivå och påverkar planeringen. Exempelvis framgår inte hur den medicinska eller digitala utvecklingen kan förväntas påverka Finspångs äldreboende i framtiden eller vilka konsekvenser detta kan medföra (ex. minskat behov av hemtjänst eller utformning av nytt tjänsteinnehåll).

En förnyad äldreomsorgsplan bör kunna belysa ovanstående frågor och ange alternativ för den framtida verksamheten.

Redovisas prognosens konsekvenser på framtida resurser i form av boendeplatser och bemanning med mera?

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som uppfylld.

Vår bedömning grundar sig på att det i prognoserna dels framgår prognostiserat platsbehov dels tillhörande skattning av behovet av utökad bemanning samt drifts- och hyreskostnader.

Finns en översiktlig beräkning av de ekonomiska konsekvenserna av äldreprognosen?

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som uppfylld.

Vår bedömning grundar sig på att det genomförts skattningar av de ekonomiska konsekvenserna kopplade till prognoserna av behovet av den utökade bemanningen och av boendeplatserna.

Därutöver konstaterar vi att ekonomiska konsekvensanalyser utförts för samtliga av de fyra alternativen som utreddes i boendeplatsutredningen.

Finns en planering och beredskap för att möta kraven inom äldreomsorgen för såväl lokaler, kompetensförsörjning som finansiering?

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som delvis uppfylld.

Vår bedömning grundar sig på att det finns en planering och beredskap (i och med de prognoser som genomförts) gällande lokaler och finansiering men att det saknas planering och beredskap gällande kompetensförsörjning. Exempelvis noterar vi att det inte gjorts en skattning över behovet av personal inom hemtjänst.

Därutöver noterar vi att det inte framkommit hur nationella omvärldsanalyser tas ner på kommunal nivå och påverkar planeringen eller beredskapen. Prognoserna vi erhållit utgår från befolkningsprognoser som i sin tur gjorts utifrån antagandet att inga större förändringar kommer att ske i framtiden, varken gällande individens preferenser eller gällande den demografiska utvecklingen.

Rekommendationer

Utifrån iakttagelser som gjorts i granskningen rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- Överväga att göra en översyn av Äldreomsorgsplanen i syfte att aktualisera den.
- Säkerställa att planeringsarbetet tar hänsyn till framtida alternativa scenarion utifrån omvärldsanalyser (ex. digitala och medicinska analyser) beaktas och påverkar planeringen på kommunal nivå.
- Främja arbetet med att personalförsörjning och säkerställa att arbetet med att vara en attraktiv arbetsgivare är ändamålsenligt.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

De generella demografiska förändringarna i hela landet innebär att behovet av äldreomsorg förväntas öka starkt inom en inte alltför lång framtid. Ökningen av antalet äldre över 80 år kommer att pågå under hela 2020-talet och ökningen väntas bli störst under perioden 2025 till 2030. Det ställer krav på välfärdens organisation och på resurstilldelning. Pensionsavgångar, ökad konkurrens om personal samt hälsoutvecklingen för de allra äldsta är faktorer som är viktiga att ta hänsyn till i planeringen för den framtida äldreomsorgen.

1.2. Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att översiktligt bedöma om kommunstyrelsen har en ändamålsenlig planering och underlag för att möta de ökande behoven inom vård- och omsorg kommande år och på längre sikt.

Revisionsfrågorna som ska utgöra underlag för bedömningen är:

- Finns en väl utarbetad och aktuell prognosmodell och prognos för kommande behov av insatser inom äldreomsorgen?
- Täcker modellen in de större insatser som görs inom äldreomsorgen (insatser i särskilt boende, ordinärt boende m.m.)?
- Täcker modellen in behoven i olika kommundelar?
- Omfattar modellen olika scenarier kring förändringar i behov (demografi och andra faktorer som statliga krav, ökad sjuklighet m.m.)?
- Redovisas prognosens konsekvenser på framtida resurser i form av boendeplatser och bemanning m.m.?
- Finns en översiktlig beräkning av de ekonomiska konsekvenserna av äldreprognosen?
- Finns en planering och beredskap för att möta kraven inom äldreomsorgen för såväl lokaler, kompetensförsörjning som finansiering?

1.3. Revisionskriterier

- Socialtjänstlagen
- Kommunens planeringsunderlag

1.4. Avgränsning

Granskningen är avgränsad till äldreomsorgsområdet.

1.5. Metod

Genomgång av kommunens prognoser, underlag och beslut rörande de framtida behoven inom äldreomsorgen. Genomgång av befolkningsprognos och data från kommunens verksamhetssystem.

Intervjuer har därutöver genomförts med sektorschef för vård och omsorg, verksamhetschef hälso- och sjukvårdsorganisationen/myndighetskontoret, verksamhetschef för särskilt boende och fastighetschef inom Sektor samhällsbyggnad.

2. Organisation

Enligt kommunstyrelsens reglemente (beslutad mars 2020) har styrelsen ett helhetsansvar för kommunens verksamheter, utveckling och ekonomiska ställning. Styrelsen är ålagd att leda arbetet med att samordna utformningen av övergripande och strategiska mål, riktlinjer och ramar för styrningen. Kommunstyrelsen har driftansvar för äldreomsorgen.

Finspångs kommun har en förvaltning kopplad till samtliga nämnder. Förvaltningen i sin tur är uppdelad i olika sektorer varav Sektor vård och omsorg ansvarar för äldreomsorg, hälso- och sjukvård och myndighetsutövning gällande äldreomsorg.

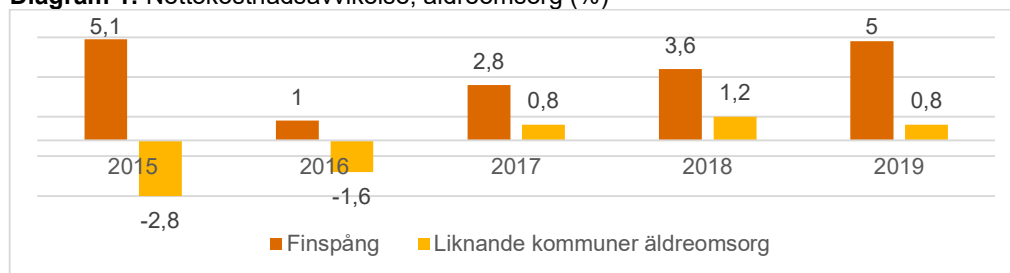
Vallonbygden AB är kommunens bolag för bostadsförsörjning. Från och med 2020 sköter kommunen driften av fastighetsförvaltningen. Det förvaltande uppdraget har placerats inom Sektor samhällsbyggnad i en nybildad fastighetsavdelning. Kommunen är dessutom sedan juli 2020 ägare av Hällestadgården.

Statistik

I nedanstående avsnitt redovisas statistik hämtad från Kolada. Statistiken avser perioden 2015 – 2019. I diagrammen jämförs Finspångs kommun med *liknande kommuner* och rikssnittet.

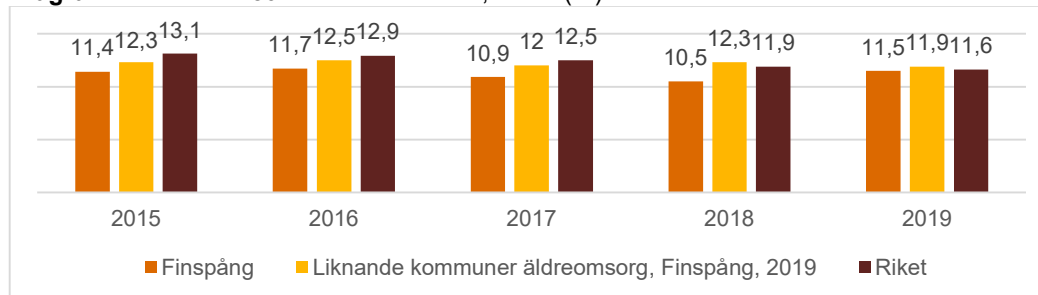
Liknande kommuner är en jämförelsegrupp med sju kommuner som strukturellt sett är mest lika Finspång ur verksamhetsperspektivet *äldreomsorg*. I materialet används nettokostnadsavvikelse vilket innebär en avvikelse i procent mellan nettokostnad och referenskostnad för äldreomsorg kr/invånare. Nettokostnaden är bruttokostnad minus bruttointäkt. Referenskostnaden bygger på nettokostnaden för äldreomsorg i riket, ohälsa, restider i hemtjänsten m.m. Positiva värden indikerar högre kostnadsläge än statistiskt förväntat (SKR).

Diagram 1: Nettokostnadsavvikelse, äldreomsorg (%)

Av statistiken framgår att nettokostnadsavvikelsen i Finspång stigit sedan år 2016 och att äldreomsorgen 2019 bedrevs till en kostnad som översteg förväntad nivå med 5 procent. Nettokostnadsavvikelsen är skillnaden i procent mellan nettokostnad och referenskostnad¹ för en kommun. Skillnader i kostnader beror vanligen på högre volym, högre styckkostnad, högre ambitionsnivå eller en kombination av dessa delar.

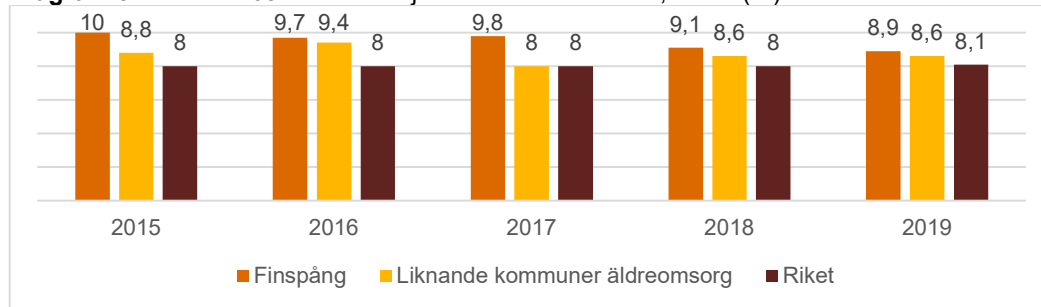
Diagram 2: Invånare 80+ i särskilt boende, andel (%)

Av statistiken framgår att andelen invånare över 80 år i Finspångs kommun som bor i särskilt boende varit förhållandevis konstant sett över de senaste åren.

¹ Referenskostnaden har tagit hänsyn till kostnadsutjämningsystemet.

Diagram 3: Invånare 65+ med hemtjänst i ordinärt boende, andel (%)

Av statistiken framgår att andelen invånare över 65 år med hemtjänst i ordinärt boende i Finspång sjunkit något jämfört med tidigare år. Av statistiken framgår även att andelen i Finspång är högre än motsvarande andel för liknande kommuner och för riket.

3. Granskningsresultat

3.1. Prognosmodell

3.1.1. Iakttagelser

I *Översiktsplanen, Äldreomsorgsplanen 2016 – 2021* och i *utredning Utbyggnad av boendeplatser inom äldreomsorgen* framgår prognoser gällande äldreomsorgen i Finspång.

I *Översiktsplanen*² (antagen 2011 och aktualitetsprövad år 2016) redovisas prognoser fram till år 2025. I planen framgår att statistik avseende befolkningsutvecklingen och trender inom äldreomsorgen används för att säkerställa att boendeplaneringen motsvarar kommande behov av boende. Därutöver fastställs att kvarboendeprincipen prioriteras vilket innebär att kommunen genom service i hemmet ska underlätta för äldre att bo i egen hemmiljö i stället för i särskilt boende.

Miljö- och samhällsberedningen har arbetat fram ett förslag till ny översiktsplan för Finspångs kommun. Vid tidpunkt för granskningen var förslaget ute på remiss.

Äldreomsorgsplanen 2016 – 2021 (antagen av fullmäktige i februari 2016) utgår från de nationella målen som antagits av riksdagen samt kommunens egna mål och vision och syftar till att ange en inriktning för den framtida planeringen av äldreomsorgen i kommunen. Planen behandlar ett flertal områden relevanta för den framtida äldreomsorgen och beskriver kortfattat aktiviteter kopplade till områdena samt utvecklingsområden. Områdena som behandlas är:

- Information (information underlättar för individen att ta självständiga beslut och ta ansvar).
- Förebyggande arbete (motverkar uppkomst av skador och ohälsa).
- Stöd och hjälp i det egna hemmet (för att kunna bo kvar i hemmet krävs att den enskilde får stöd i hemmet).
- Boende för äldre – samhällsplanering (de äldres behov ska beaktas när framtidens äldreboende planeras).
- Personalens kompetens – personalrekrytering (att ha rätt kompetens är viktig).
- Kvalitetsarbetet (ett ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete ska finnas inom alla enheter inom äldreomsorgen).

Vid intervjuer anges att uppdragen i äldreomsorgsplanen redan är slutförda även om den sträcker sig till 2021. Planen är med det inte längre aktuell och ingen revidering är heller planerad. Under år 2018 genomfördes utredningen *Utbyggnad av boendeplatser inom äldreomsorgen*. Utredningen konstaterade att:

- Befolkningen över 65 år väntas öka. Av dessa är personer över 80 år den enskilda ålderskategorin med störst ökning.
- Mellan 50 – 55 procent av befolkningen i kommunen tillhör arbetsför befolkning. Lägst andel fanns i Hällestad (inkl. Sonstorp, Ljusfallshammar, Borggård, Grytgöl och Igelfors)
- En avdelning på särskilt boende med 10 – 12 platser är lagom utifrån ett brukar- och bemanningsperspektiv.
- Under antagandet att de presumtiva brukarna (personer över 80 år) inte flyttar väntas en ökning av hemtjänsttagare ske i Skedevi, Igelforsområdet, Lotorp och Hällestadområdet.
- En ökning av nya hemtjänsttagare om 110 personer över 80 år väntas fram till år 2027.
- Andelen hemtjänsttagare per invånare över 65 år har sjunkit sedan de nya riktlinjerna för biståndshandläggning infördes
- Beläggningen på särskilda boenden har varit hög³ de senaste åren.

² Plan- och bygglagen kräver att varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan omfattande hela kommunen som visar inriktningen för den långsiktiga mark- och vattenanvändningen.

³ Riktmärket för en hög beläggning är runt 95 procent. Beläggningen var 2016 i snitt 97 procent, för 2017 var den 94 procent och till och med augusti 2018 var beläggningen 95 procent enligt utredningen.

- Om Finspång vill ha samma andel boendeplatser som liknande kommuner behöver kommunen utöka antalet med 28 platser till år 2027.

Fyra alternativ presenterades i utredningen varav fullmäktige vid sammanträdet i maj 2019 (§86) beslutade att Hällestadgården skulle byggas ut med 12 nya platser samt att ett nytt boende skulle byggas i centrala Finspång med 89 platser som i sin tur skulle ersätta äldreboendet Storängsgården och dess 73 boendeplatser. Avseende utbyggnationen av Hällestadgården pågår projektering. Det nya boendet beräknas vara klart år 2024 och därefter planeras Storängsgården att avvecklas. Vid tidpunkt för granskningen hade byggnationen inte påbörjats. Totalt beslutade fullmäktige därmed om cirka 30 nya boendeplatser.

Vid kompletterande intervju framgår att de prognostiserade ökade volymerna i Hällestadområdet samt avståndet från centralorten var bidragande faktorer till att en utbyggnation av Hällestadgården valdes.

3.1.2. Bedömning

Revisionsfråga 1: Finns en väl utarbetad och aktuell prognosmodell och prognos för kommande behov av insatser inom äldreomsorgen

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som uppfylld.

Vår bedömning grundar sig på att det finns prognoser för ett antal år framåt i tiden som anses vara aktuella och rättvisande. Vi noterar att Äldreomsorgsplanen tappat aktualitet som planeringsinstrument eftersom ingående åtgärder redan genomförts. Vi menar att initiativ bör tas för utarbetande av en ny plan.

Revisionsfråga 2: Täcker modellen in de större insatser som görs inom äldreomsorgen

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som uppfylld.

Vår bedömning grundar sig på att det finns prognoser för behov av särskilt boende och för hemtjänst. Därutöver noterar vi att en skattning gjorts avseende resursanvändning och befolkningsutveckling.

Revisionsfråga 3: Täcker modellen in behoven i olika kommundelar

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som uppfylld.

Vår bedömning grundas på att prognoserna visar i vilka områden i Finspångs kommun som en ökning av antalet brukare för hemtjänsten förväntas. Vi noterar att det vid intervju framgår att volymökningen i Hällestadområdet var en bidragande faktor till att en utbyggnation av Hällestadgården beslutades. Prognoserna har däremot inte en tydlig koppling till vilka åtgärder som planeras utifrån dessa.

Revisionsfråga 4: Omfattar modellen olika scenarier kring förändringar i behov (demografi och andra faktorer som statliga krav, ökad sjuklighet m m)

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som ej uppfylld.

Vi konstaterar att prognoser gällande befolkningsutvecklingen, behov av hemtjänst med mera genomförs samtidigt som vi noterar att det saknas redovisningar som belyser alternativa framtida scenarier. Exempelvis framgår inga alternativa boendetyper för särskilt boende eller en plan gällande vad som händer om befolkningsprognosen för personer över 65+ inte är i linje med liknande kommuner. Därutöver saknar vi en tydlig redovisning till hur nationella omvärldsanalyser tas ner på kommunal nivå och påverkar planeringen. Exempelvis framgår inte hur den medicinska eller digitala utvecklingen kan förväntas påverka Finspångs äldreboende i framtiden eller vilka konsekvenser detta kan medföra (ex. minskat behov av hemtjänst eller utformning av nytt tjänsteinnehåll).

En förnyad äldreomsorgsplan bör kunna belysa ovanstående frågor och ange alternativ för den framtida verksamheten.

3.2. Framtida konsekvenser och resurser

3.2.1. Iakttagelser

Prognoserna visar att andelen äldre väntas öka i Finspång. Det medför i sin tur påverkan på ekonomin, krav på boendeplatser samt krav på fler insatser av olika karaktär.

I utredningen *Utbyggnad av boendeplatser inom äldreomsorgen* framgår att om Finspångs kommun ska ha samma andel kommuninvånare över 65 år som bor på särskilt boende som jämförbara kommuner innebär det ett ökat behov av boendeplatser. Vid tidpunkt för utredningen hade kommunen 216 särskilda boendeplatser och 35 korttidsplatser (totalt 251 platser). Om kommunen vill ha samma andel särskilda boendeplatser som liknande kommuner år 2027 framkommer att kommunen behöver utöka antalet platser med 28 stycken.

Som framgått tidigare har fullmäktige beslutat att Hällestadgården ska byggas ut med 12 nya platser (varav nio särskilda boendeplatser och 3 demensplatser) samt att ett nytt boende planeras med 89 platser (alternativ 2 i utredningen).

Utredningen lyfter möjligheten att, utifrån ett personalperspektiv, samlokalisera hemtjänsten med Hällestadgården. Vinster som förutspås är möjligheten att kunna hjälpa varandra över enheterna när behov (ex. sjukdom) uppkommer samt lära sig av varandra.

Som en del i utredningen utfördes kostnads- och resursfördelningsanalyser för samtliga fyra alternativ som utreddes. Analyserna utgick ifrån att gällande resursfördelningsmodell (som bygger på befolkningsutvecklingen) skulle gälla. I tabell 1 redovisas den prognostiserade resursfördelningen vid utbyggnationen av Hällestadgården.

Tabell 1: Resursfördelning inom vård och omsorg vid utbyggnationen av Hällestadgården

Åtgärd	Kostnad (tkr)
- Utökad bemanning (12,85 årsarbetare)	6 489
- Total kostnadsökning personal och drift <i>Inkl. fler platser, drift, utökad bemanning med mera.</i>	6 848
- Sektorns kostnad för utbyggnad <i>Inkl. hyresökning, intäkter, avgifter och Ludvika moms samt kostnad för personal och drift</i>	8 442
<i>Ökad nettokostnad per plats</i>	<i>704 per plats</i>

Av tabellen framgår skattningar för olika typer av kostnader samt vilket behov det finns av utökad bemanning.

I tabell 2 redovisas en sammanfattad analys gällande boendeplatser av utbyggnation av Hällestadgården och nybyggnation (det av fullmäktige beslutade förslaget).

Tabell 2: Boendeplatser i Finspång

Behov	Boendeplatser
- Utifrån befolkningsprognos	28
- Utifrån att Storängsgården avvecklas	73
<i>Totalt prognostiserat behov</i>	<i>101</i>
Planerade byggnationer	
- Nybyggnation i centrala Finspång	89
- Hällestadgården	12
<i>Totalt antal planerade platser</i>	<i>101</i>

Av tabellen framgår att behovet av platser matchar antalet planerade platser.

3.2.2. Bedömning

Revisionsfråga 5: Redovisas prognosens konsekvenser på framtida resurser i form av boendeplatser och bemanning med mera?

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som uppfylld.

Vår bedömning grundar sig på att det i prognoserna dels framgår prognostiserat platsbehov dels tillhörande skattning av behovet av utökad bemanning samt drifts- och hyreskostnader.

Revisionsfråga 6: Finns en översiktlig beräkning av de ekonomiska konsekvenserna av äldreprognosen?

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som uppfylld.

Vår bedömning grundar sig på att det genomförts skattningar av de ekonomiska konsekvenserna kopplade till prognoserna av behovet av den utökade bemanningen och av boendeplatserna. Därutöver konstaterar vi att ekonomiska konsekvensanalyser utförts för samtliga av de fyra alternativen som utreddes i boendeplatsutredningen.

3.3. Planering och beredskap

3.3.1. Iakttagelser

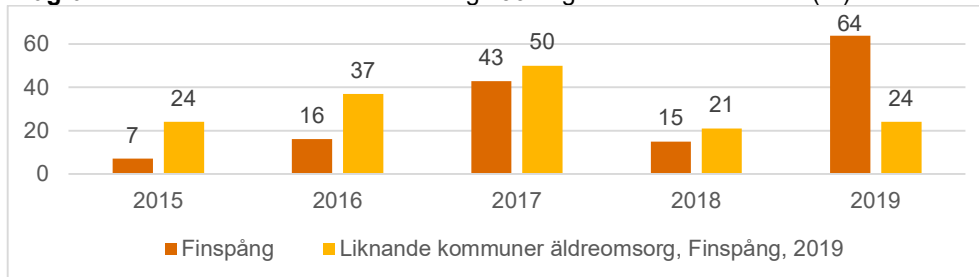
I den aktualitetsprövade Översiktsplanen konstateras att andelen äldre kommer att öka vilket för Finspångs del kommer att medföra ökade krav på anpassningsåtgärder i bostaden för att underlätta för den äldre att bo kvar (i linje med kvarboendepincipen).

Lokaler och boendeplatser

Vad gäller särskilt boende för äldre anges att kommunens befintliga bestånd de närmaste åren bedöms klara av att möta efterfrågan men att viss beredskap inför efterföljande år kan komma att behövas. I utredningen gällande utbyggnation fastställs att fler särskilda boendeplatser behövs och 2019 beslutade fullmäktige om att fler boendeplatser skulle byggas.

Enligt Koladas statistik utgjorde 2019 andelen över 65 år 24,7 procent av kommunens befolkning. Andelen över 80 år som hade särskilt boende utgjorde 11,5 procent (se diagram 2). I årsredovisningen per 2019 framgår att de särskilda boendena hade en snittbeläggning på 98 procent under året samt att kostnaden per brukare i särskilt boende ökat under de senaste åren. I delårsrapporten per augusti 2020 redovisas ett prognostiserat budgetunderskott för helåret om 9,7 mnkr för särskilt boende. Att det finns ett ökat söktryck för platser i särskilt boende visas i diagram 4.

Diagram 4: Andelen väntetid som överstigit 90 dagar till särskilt boende (%)

Av statistiken framgår att väntetiden⁴ till särskilt boende i Finspångs kommun ökar. År 2019 (vilket är den senaste statistiken) var det 64 procent av de sökande som fick vänta i mer än 90 dagar till

⁴ Väntetiden mäts från ansökningsdatum till första erbjudet inflyttningsdatum.

första erbjudet inflyttningsdatum. I liknande kommuner fick 24 procent vänta på en boendeplats i mer än 90 dagar.

Vid intervju anges att tremånadersgränsen fortfarande inte hålls men att kön börjat minska. En möjlig anledning tros vara den pågående pandemi och att söktrycket därav minskat. Därutöver framhålls av de intervjuade att nettokostnadsavvikelsen (se diagram 1) bland annat beror på att det erbjuds färre särskilda boendeplatser vilket i sin tur medför att personer bor hemma med hemtjänstinsatser under en längre tid. Det vill säga att den totala insats som den hemmaboende brukaren i Finspång blir i behov av är dyrare än om samme brukare skulle ha en boendeplats på ett särskilt boende.

Enligt prognosen för hemtjänst kommer behovet att öka med anledning av att antalet personer över 80 år ökar. Enligt årsredovisningen per 2019 har både kostnaden för hemtjänst per brukare samt antalet beviljade hemtjänststimmar ökat under de senaste åren. I delårsrapporten per augusti 2020 framhålls att antalet hemtjänststimmar sjunkit men att det troligen är en effekt av minskad efterfrågan i samband med pågående pandemi.

I nuläget anges en översyn ha gjorts gällande korttidsplatser och förslag finns gällande hur arbetet ska fortskrida utifrån översynen. Ett förslag är att konvertera korttidsplatser till permanenta platser för att minska kön, ett annat förslag är att jobba med "trygg och säker hemgång" och ett tredje är att utveckla digitaliseringen hemma hos brukaren i syfte att öka dennes självständighet.

Av det intervjuade framhålls att det sker en årlig sammanställning av nyckeltal som hämtas från Kolada, Socialstyrelsen och SCB. Nyckeltalen för Finspång jämförs därefter med andra kommuner. I tertialrapporten per april 2020 framhålls att prognosarbetet för närvarande försvåras av den pågående pandemin. Enligt de intervjuade följs utvecklingen löpande.

Vid intervju anges att utredningen gällande byggnation är rättvisande avseende prognoser för befolkningsutvecklingen samt behovet av boendeplatser samtidigt som det framhålls att fler boendeplatser hade behövts redan nu.

Kompetensförsörjning

Vid intervjuerna framhålls att i samband med att behovet av insatser ökar så ställs krav på nya arbetssätt. Förändrat arbetssätt anges dels vara en viktig del för att klara den kortsiktiga planeringen dels för att förbättra förutsättningarna för att konvertera korttidsplatser till permanenta platser. Exempel på nya arbetssätt är schemaoptimering och att arbeta förebyggande.

Arbetet med kompetensförsörjning uppges vara ett utvecklingsområde och en förutsättning för att kunna förändra arbetssättet. Avseende hur arbetet med kompetensförsörjning fortskrider framgår att arbetet med kommunens attraktivitet som arbetsgivare behöver utvecklas. Vid tidpunkt för granskningen fanns inga konkreta planer gällande utvecklingen av kommunens attraktivitet. Pågående insatser för att bidra till en god kompetensförsörjning är exempelvis Äldreomsorgslyftet⁵ som för närvarande omfattar fyra personer.

Vilket sammanfattas i tabell 1 visar utredningen om utbyggnation att 12,85 nya årsarbetare prognostiseras behövas gällande utbyggnationen av Hällestadgården.

I *Personal- och kompetensförsörjningsplan för Finspångs kommun* framhålls att den prognostiserade ökningen av antalet invånare över 80 år kan antas motsvara ett behov av utökning av personalen med 10 procent fram till 2023. Det förtydligas att behovet av bemanning delvis är beroende av politiska beslut om utökning av antalet boendeplatser.

⁵ Äldreomsorgslyftet syftar till att stärka kompetensen inom äldreomsorgen genom att ge ny och befintlig personal möjlighet att genomgå utbildning till vårdbiträde eller undersköterska på betald arbetstid. Staten kommer under 2020 och 2021 att finansiera kostnaden för den tid den anställde är frånvarande på grund av studier.

Finansiering

Enligt utredningen kommer finansieringen av tillbyggnaden ske dels genom hyresintäkter för lägenheterna från brukarna dels genom kommunens resursfördelning. Därutöver anges att Vallonbygden ska ansöka om statligt stöd för byggande av bostäder till äldre.

3.3.2. Bedömning

Revisionsfråga 7: Finns en planering och beredskap för att möta kraven inom äldreomsorgen för såväl lokaler, kompetensförsörjning som finansiering?

Utifrån ovanstående iakttagelser bedömer vi revisionsfrågan som delvis uppfylld.

Vår bedömning grundar sig på att det finns en planering och beredskap (i och med de prognoser som genomförts) gällande lokaler och finansiering men att det saknas planering och beredskap gällande kompetensförsörjning. Exempelvis noterar vi att det inte gjorts en skattning över behovet av personal inom hemtjänst.

Därutöver noterar vi att det inte framkommit hur nationella omvärldsanalyser tas ner på kommunal nivå och påverkar planeringen eller beredskapen. Prognoserna vi erhållit utgår från befolkningsprognoser som i sin tur gjorts utifrån antagandet att inga större förändringar kommer att ske i framtiden, varken gällande individens preferenser eller gällande den demografiska utvecklingen.

4. Bilagor

Vi har använts oss av nedanstående dokument i granskningen:

- Reglemente för kommunstyrelsen (Antagen 2020-03-25 KF §45)
- Aktualitetsunderlag (2016-01-27 KF §8)
- Utbyggnad av boendeplatser inom äldreomsorgen - behov och möjliga alternativ
- Personal- och kompetensförsörjningsplan
- Strategisk plan 2020 – 2022
- Äldreomsorgsplan
- Årsredovisning 2019
- Översiktsplan

November 2020

Susanne Lindberg

Lars Näsström

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av Finspångs kommuns revisorer enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan från den 2020-03-17. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.